

יד מהרש"א
מסכת בבא בתרא
פרק גט פשוט
חלק א'
קס. עד קסה.

מפתח

דף קס.....	3
תד"ה גט מקושר.....	3
דף קס:.....	9
תד"ה לרב הונא.....	9
תד"ה לרב הונא ובא"ד דה"י יודע.....	11
דף קסא.....	13
תד"ה וליחוש.....	13
תד"ה וניחוש.....	16
תד"ה דכתב ראובן.....	20
תד"ה ומתכשר ביעקב עד.....	25
דף קסא:.....	28
תד"ה דלא כתב.....	28
תד"ה כל מקושר.....	31
דף קסב.....	33
תד"ה לפי וא"ד חובתו.....	33
דף קסב:.....	37
תד"ה איבעיא להו.....	37
תד"ה פחות.....	39
דף קסג.....	41
תד"ה שיטה א' למאי חזיא ותד"ה כגון לך (שיטה אחת ושני אוריון).....	41
דף קסד.....	45
דף קסג: ודף קסד.....	45
תד"ה אמר ר' יוחנן (ר' יוחנן אומר) הודפס בתוך ד"ה שטר.....	45
תד"ה גופא וכל א"ד שבו.....	50
דף קסה.....	63
תד"ה אמר אביי.....	63

דף קס.

תד"ה גט מקושר

(1) הקדמה

(א) בגט פשוט

(i) כותבין תורף וטופס שלו מתוכו בפנים

(ii) ועדיו חותמין מתחת לכתב

(ב) בגט מקושר

(i) תורף שלו נכתב מבפנים למעלה בין קשריו

(ii) טופס שלו נכתב מתחת לתורף

(2) משנה

(א) גט מקושר עדיו מאחוריו

(3) גמרא

(א) רב הונא למסקנא מבאר למשנה

(i) דבגט מקושר

(1) עדיו חותמין בין קשר לקשר לאחוריו

(ב) ר' ירמי' בר אבא למסקנא מבאר למשנה

(i) דבגט מקושר

(1) לאחר שכותבין כתב שלו מבפנים

(2) עדיו חותמין לאחוריו ממטה למעלה

(3) כלומר

(א) הופכין לשטר לאחוריו

(ב) ומסובבין אותו רבע עיגול

(ג) ועדיו חותמין

(i) נצב (perpendicular) לכתב שלפנים

(ii) לארכו של שטר (in landscape format)

(iii) החל נגד תחתון של כתב בפנים

(iv) וכלה נגד עליון של שטר לפנים

(ד) כזה:

	עד	יעקב	בן	ראובן	
[מול עליון של כתב לפנים]				[מול תחתון של כתב לפנים]	
	עד	דוד	בן	שמעון	

(4) מטעם דהובא בגמרא ואינה מעניינה כאן

(א) אין עדיו חותמין אלא נגד כתב שבפנים (דמוצלל (shaded) בתדגים)

(ב) ולא מול גליון שבפנים

(5) שים לב

(א) דמפני שמסובבין לשטר רבע עיגול כשהופכו לאחוריו

(i) גליון עליון שלו מאחוריו

1. עומד מול גליון מן הצד דבפנים

(ii) גליון מן הצד ימין שלו מאחוריו

1. עומד מול גליון למטה דבפנים

(4) תוספות חלק א'

(א) קשיא

זכרון דברים אשר ביום ג' שנה זו איך אנהנו מעידים אשר ראובן הלוח לשמעון מנה וכו' וכו'				
ראובן	בן	יעקב	עד	[נגד עליון של כתב לפנים]
שמעון	בן	דוד	עד	

(i) לר' ירמיה בר אבא

(ii) ניחוש

(1) דבעל שטר מקושר ימחוק לכתב שבפנים

(א) כדי שב"ד שלאח"כ יחשוב דכל השטר נכתב לאחוריו

(2) ובגליון

(א) אשר מאחוריו עומד למעלה מחתימת עדים

(3) יכתוב בעל השטר מאי דבעי

(א) בכוונה דיחשבו כ"ע

(i) דגט פשוט הוא דנכתב מתחילתו מאחוריו של קלף או של נייר

(ii) ודעדי חתמו מתחת לכתב כדבעי

(ב) תירוץ

(i) אע"ג דבגט מקושר חותמין עדיו מאחוריו של קלף או של נייר

(ii) מ"מ אין כותבין שטר מאחוריו של קלף

(1) משום דאחוריו של קלף או נייר "צד שחור" הוא

(2) אשר יכול להזדייף

(iii) וקי"ל

(1) דשטר שנכתב באופן דיכול להזדייף

(2) אין לו ממשות ולא למדין ממנו כלום

ג) קשיא

(i) איתא בכתובות

(1) האי מאן דבעי לאחויי חתימת ידי' בבי דינא

(2) לכתוב אחספא

(3) דליכא למיחש דמישהוא יזייף מאי דבעי אחספא למעל מחתימת ידי'

(4) משום

(א) דבשטר שנכתב על חספא יכול להזדייף

(ב) והלכך אין לחספא שום כח של שטר

(ii) השתא

(1) אי אמרת שיכול להזדייף בצד שחור

(2) אמאי

(א) איצטריך לאחויי חתימת ידי' אחספא

(ב) ולא מצי לאחויי חתימת ידי' בצד שחור

ד) תירוץ כמבואר במהרש"א

(i) לעולם אימא לך

(1) דיכול להזדייף בצד שחור

(א) והיינו טעמא דלא חוששין דלמא יכתוב מאי דבעי על צד שחור

(2) ואפ"ה לא מצי לאחויי חתימת ידי' בצד שחור

(3) מפני דחיישינן

(א) דאם אחוי משהוא לחתימתו בשחור

(i) יכתוב בעל השטר מאי דבעי בפנים דהתם לא יכול להזדייף

(ii) ויטעון דשטר מקושר הוא זה דנחתם מאחוריו כדבעי

ה) קשיא

(i) אמרת דמהאי טעמא לא מצי לאחויי חתימת ידי' בשחור

(ii) משום דחוששין שיאמר בעל השטר

(1) דגט מקושר הוא זה שנכתב בפנים ונחתם כהוגן לאחוריו בצד שחור

(iii) ותיקשי

(1) דלשטר מקושר איצטריך לג' עדים

(2) וההיא גברא דאחוי חתימת ידי' בשחור לא חתם אלא הוא עצמו

ו) תירוץ

(i) חיישינן דיטעון בעל השטר

(1) דאותו משהוא דחתם שמו בצד שחור

- (א) לא חתם שמו בתורת עד
- (ב) אלא בתורת מי שמחייב עצמו בתור לוח או שאר התחייבויות
- (ii) וקי"ל
- (1) דכדי לקבוע אותו חיוב
- (2) מספיק חתימת ידו דמאן דמתחייב
- (3) ולא איצטריך לסהדי כל עיקר
- (5) תוספות חלק ב'
- (א) קבענו לרב הונא
- (i) דעדי גט מקושר חותמין בין קשר לקשר מאחוריו לרחבו של שטר
- (ב) קשיא א'
- (i) וליחוש דבעל השטר
- (1) יפתח לקשריו וימחוק לכתב שבפנים
- (א) כדי דיחשבו דכל השטר נכתב באחוריו
- (2) ויכתוב מאי דבעי מאחוריו בגליון למעלה מחתימת עדים
- (3) כדי דיחשבו כ"ע דגט פשוט הוא דעדיו מתחת לכתב
- (ג) קשיא ב'
- (1) וליחוש עוד דבעל השטר
- (א) ימחוק לכתב שבפנים
- (ב) ויגזו שיטה אחת בו חתם חד מעדיו בחוץ
- (ג) ויכתוב מאי דבעי בגליון מן הצד לפני חתימת אותו עד ברצועה שהגיז
- (2) קשיא
- (א) מאי יועיל לו לבעל השטר ההיא חתימה דעד אחד
- (3) תירוץ
- (א) קבענו
- (i) דמי שחותם שמו לאו בתורת עד
- (ii) אלא בתורת מאן דבעי לאחיובי נפשי'
- (iii) מספיק חתימתו לחיובי לנפשי' אף בלי סהדי כל עיקר
- (ב) וניחוש דאכן בעל השטר יכתוב מאי דבעי לחיובי' להאי עד גופי'
- (6) מהרש"א
- (א) הקדמה
- (i) קושיא זו דומה לקושיית תוספות לעיל לר' ירמיה בר אבא
- (ii) דתרוייהו דנין בחשש דבעל השטר יכתוב מאי דבעי בגליון למעלה מחתימת עדים
- (ב) קשיא

- (i) אמאי מקשיין קושייתן תחלה לר' ירמ' בר אבא
(ii) דמשמע דקושייתן לר' ירמ' בר אבא פשיטא להן ביותר
ג) תירוץ

(i) הקדמה

- (1) כשכותבין תורף וטופס של שטר מבפנים
(א) מן הסתם מניחין גליון מן הצד ולמטה
(ב) אבל מן הסתם אין מניחין גליון למעלה

(ii) הלכך

(1) לרב הונא

(א) מאחר דמן הסתם ליכא גליון מבפנים למעלה מן קשריו

(i) עדיו לאחוריו נמי חותמין בין קשריו למעלה בלא שום גליון למעלה

(ii) ונמצא

1. דמן הסתם ליכא למיחש דיכתוב מאי דבעי בגליון של מעלה

2. למעל מחתימות ג' עדים

(2) וליכא להקשות לדיד' באופן ודאית בכל ענין

(א) אלא דניחוש דיכתוב מאי דבעי מן הצד

(ב) כדי לחייבו לעד בתורת מי שמחייב עצמו בחתימת ידו

(iii) משא"כ לר' ירמ' בר אבא

(1) דהרי קבענו

(א) דבפנים איכא גליון מן הצד בכל ענין

(ב) והלכך

(i) כשהופכין לשטר לאחוריו ומסבבין אותו רבע עיגול

(ii) נמצא

1. דנגד אותו גליון מן הצד בפנים

2. יהא נגדו בחוץ גליון למעלה מחתימת עדים

(iii) ומצי תוספות להקשות שפיר

1. דניחוש

a. דבאותו גליון למעלה מחתימת עדים

b. יכתוב בעל השטר מאי דבעי כרגיל כזה

c. ודיטעון דחתמי עדים מתחת לכתובה כרגיל

זכרון דברים אשר ביום ג' שנה זו איך אנחנו מעידים אשר ראובן הלוי לשמעון מנה וכו' וכו'				
ראובן	בן	יעקב	עד	[נגד עליון של כתב לפנים]

	עד	דוד	בן	שמעון	
--	----	-----	----	-------	--

(iv) והלכך עדיף להו להקשות קושייתן לר' ירמ' בר אבא

דף קס:

תד"ה לרב הונא

(1) הקדמה

(א) גט פשוט

(i) תורף וטופס שלו נכתבים מבפנים ונקראין "כתב" שלו

(ii) ועדיו חותמין למטה מכתב

(ב) בגט מקושר

(i) תורף שלו נכתב מבפנים למעלה בין קשריו

(ii) טופס שלו נכתב למטה מתורף

(2) משנה

(א) גט מקושר עדיו מאחוריו

(3) גמרא

(א) לרב הונא

(i) חותמין לגט מקושר "בין קשר לקשר"

(ii) ובהוה אמינא נוקטין דהני חתימות מבפנים ניהו

(ב) לר' ירמ' בר אבא

(i) חותמין לגט מקושר "אחורי הכתב כנגד הכתב מבחוץ"

(ii) כלומר דחותמין לאחוריו

(4) תד"ה ר' ירמ' בר אבא

(א) קשיא

(i) אמאי איצטריך ר' ירמ' למימר "מבחוץ"

(1) הרי סגי לי' למימר "אחורי הכתב"

(2) ואנא ידענא דבעו לחתומי מאחוריו

(ב) תירוץ כמבואר במהרש"א

(i) כל חתימה דאינה במקום רגיל מיקרי "אחורי הכתב"

(ii) הלכך

(1) אי לא הוי כתיב אלא אחורי הכתב

(2) הוה אמינא

(א) דאכן חותמין מבפנים

(ב) ברם

(i) חותמין שלא במקום רגיל

(ii) כגון למעלה מכתב

5) תד"ה לרב הונא

(א) קשיא

(i) היאך קס"ד דלרב הונא חותמין בין קשר לקשר מגואי

(ii) הרי כתיב במשנה דגט מקושר עדיו "מאחוריו"

(ב) תירוצ

(i) בדומה למה שביארנו לשיטת ר' ירמ' בר אבא

(ii) הגם דחותמין מגואי

(iii) חשיב כאלו חתמו "מאחוריו"

(iv) "לפי שאין העד אחרי שיטה שתחתיו"

(v) כלומר

(1) דאין חתימתן כרגיל בגט פשוט

(א) דבגט פשוט חותמין לאחר "שיטה שתחתיו"

(ב) דהיינו לאחר שיטה אחרונה של כתב

(2) משא"כ בגט מקושר

(א) דחותמין אותו למעלה בין קשר לקשר שלא במקום רגיל

6) מהרש"א

(א) ואע"ג

(i) דקבענו

(1) דמלת "אחוריו" יכול להיות דמשמעו שלא במקום רגיל

(2) וחתימה בין קשר לקשר בפנים מצינו לקרותו "מאחוריו"

(ב) מ"מ מציא תוספות למימר דהני חתימות אינן "אחרי שיטה שתחתיו"

(i) דמשמעות "אחרי" לחוד

(1) כלומר כפשוטו דהיינו לבסוף לאחר שיטה אחרונה

(ii) ומשמעות "אחוריו" לחוד

(1) כמו שביארנוהו: מקום לא רגיל

תד"ה לרב הונא ובא"ד דהי' יודע

(1) הקדמה א'

(א) שטר מוקדם פסול

(ב) כגון

(i) בדכתב בו "שנה א"

(ii) ובקושטא לא איכתוב עד שנה ב'

(2) הקדמה ב'

(א) זונין ביאר לרבי בדף קסד:

(ב) דגט מקושר כותבין בו זמן מאוחר

(i) דהיינו

(1) דכותבין בו שנה ב'

(2) הגם דבקושטא כבר איכתוב בשנה א'

(3) משנה

(א) גט פשוט

(i) עדיו מתוכו

(ii) ואם כתבו עדיו מאחוריו פסול

(ב) גט מקושר עדיו מאחוריו

(4) תוספות ד"ה פשוט בעמוד א'

(א) הי לך תרי טעמי להאי פסול

(i) טעם א'

(1) אלו כתבו גט פשוט בעדיו מבחוץ בדומה לגט מקושר

(א) אז מצי בעל השטר

(i) לקחת גט פשוט שנכתב בשנה ב' וכתב בו זמנו "שנה ב'" כדבעי

(ii) ולעשותו לגט מקושר ע"י שיתן בו קשרים

(iii) ולשקר ולטעון ולומר

1. דשטר מקושר הי' מתחלתו בעדיו מאחוריו כדבעי

2. ואכן נכתב בשנה א' וכתבו זמנו "שנה ב'" כדבעי

3. ועי"ז יצליח בעקיפין להשתמש בגט מוקדם

(2) וכדי למנוע תקלה זו

(א) התקינו

(i) שלא יחתמו בגט פשוט אלא בפנים

(ii) שונה ממקום חתימת עדים בחוץ לגט מקושר

- (ב) וכדי להחמיר שלא יטעו בזה
- (i) הוסיפו למימר דגט פשוט שכתבו עדיו מאחוריו פסול
- (ii) טעם ב'
- (1) היינו טעמא דפסול בגט פשוט שכתבו עדיו מאחוריו
- (2) משום שלא עשה כתקנת חכמים
- (5) מהרש"א
- (א) קשיא
- (i) כל עוד דלא הבין רבי דמאחרין זמן גט מקושר
- (ii) הרי
- (1) לא מצי רבי לבסס הא דגט פשוט פסול בעדיו מאחוריו על טעם א'
- (2) כלומר
- (א) משום דאתא לעשותן גט מקושר דזמנו מאוחר
- (ב) כדי שישתמש בגט מוקדם כמו שביארנו
- (ב) תירוץ
- (i) אין הכי נמי
- (ii) ולא קסמיך רבי אלא על טעם ב' לנמק פסול גט פשוט שכתבו עדיו מאחוריו

דף קסא.

תד"ה וליחוש

(1) הקדמה

(א) גט פשוט כתב שלו מבפנים

(ב) עדיו חותמין מתחת לכתב

(ג) וב"ד כותבין לאשרתא מתחת לחתימת עדים

(2) גמרא

(א) לר' ירמ' בר אבא לפי הוה אמינא

(i) בגט מקושר

(1) חותמין עדיו מבחוץ

(2) לרחבו של שטר (in portrait format) במקביל (parallel) לכתב השטר בפנים

(3) החל מול התחלת כתב לפנים

(4) וכלה מול כלות כתב לפנים

(5) כזה

פנים

		תחלה		
		סוף		

חוץ

		חתימות	עדים	
		חתימות	עדים	
		חתימות	עדים	
		חתימות	עדים	

(ב) קשיא

(i) הרי מצי בעל שטר להוסיף מאי דבעי למטה בפנים

(ג) תירוץ

(i) יכירו ב"ד זיופו ע"י שכתב פנים ימשיך להלאה מחתימות עדיו מנגדו בחוץ

(ד) קשיא

(i) הרי מצי

(1) להוסיף עוד עדים מבחוץ

(2) ולזייף מנגדם בפנים ולהוסיף מאי דבעי

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) ליתרין דמטייט ל' ב"צד אחר" כלומר בפנים

(ii) דהיינו

(1) דמי שמתחייב בשטר

(2) מטייט מסוף כתב פנים עד למטה

(3) כדי

(א) דאף אלו יוסיף בעל השטר עדים מבחוץ

(ב) לא יוכל בעל השטר להוסיף נגדו מאי דבעי בפנים

(ב) תירוץ

(i) לא מצי לטייט מתחת לכתב

(ii) דאע"ג דבגט מקושר חותמין עדיו מבחוץ

(iii) מ"מ יכול להיות דירצו ב"ד למיכתב אשרתא דידי' בפנים כמו בגט פשוט

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא הקשו נמי בתוספות דליתרצי

(1) דמטייט ל' בצד חוץ מתחת לחתימות עדים

(2) כדי

(א) שלא יוכל בעל השטר להוסיף עדים מבחוץ

(ב) ועל ידי זה לא יוכל ג"כ להוסיף מאי דבעי נגדו בפנים

(ב) תירוץ

(i) פשיטא להו מכבר דלא מצי לטייט מתחת לעדים בחוץ

(1) דמסתבר ביותר דירצו ב"ד למיכתב שמה לאשרתא והנפק מתחת לחתימות עדים

(ii) ותוספות לא חידשו בשקלא וטריא שלהן

(1) אלא

(2) דיכול להיות דלפעמים ירצו ב"ד למיכתב לאשרתא בפנים כנהוג בגט פשוט

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) לעיל דף קס. בתד"ה מקושר

(ii) כתבו תוספות דמצי לטייט בצד עדים לסוף השטר

(iii) ולא חששי אשר לא יישאר מקום לאשרתא

(ב) תירוץ

(i) התם מדובר אליבא דמסקנא דר' ירמ' בר אבא

(ii) אשר

(1) עדי גט מקושר חותמין לאחוריו לאורכו (in landscape format)

(א) החל מאחורי אותו מקום בו תם כתב לפנים

(ב) וכלה באותו מקום בו מתחיל כתב לפנים

[טיוט]	ראובן	בן	יעקב	עד	[נגד עליון של פנים]
[טיוט]	שמעון	בן	דוד	עד	
גליון למטה בחוץ מנגד גליון מן הצד בפנים – מקום אשרתא דב"ד					

(iii) אשר בכך

(1) אי כותב בעל השטר מאי דבעי למטה בפנים

(2) ימשיך אותו הוספה כנגדו מבחוץ לימין לתוך גליון שלו

(iv) ובכדי למנוע אותה הוספה

(1) מטייטי עדים לימין חתימתן

(v) ברם

(1) לא מטייטי למטה מחתימתן

(2) ובאותו מקום למטה מחתימתן מציי ב"ד למיכתב אשרתא דידהו

(vi) משא"כ בתוספות דידן

(א) מדובר בהוה אמינא דר' ירמי' בר אבא

(ב) אשר

(i) הוספה מבפנים למטה

(ii) ימשיך כנגדו מבחוץ למטה ולא לימין

(iii) וכלי למנוע אותה המשכה

1. איצטריך לטיוט למטה מתחת לחתימתן

2. באותו מקום גופא דבו כותבין ב"ד לאשרתא דידהו

תד"ה וניחוש

(1) גמרא

(א) שיטת ר' ירמיה בר אבא למסקנא

(i) פנים גט מקושר

	תחלת כתב למעלה	גליון מן הצד
	סוף כתב למטה	
		גליון

(ii) חוץ גט מקושר

מול מעלה			מול מטה	
עד	יעקב	בן	ראובן	גליון

(ב) קשיא

(i) ניחוש

(1) דבעל השטר יגוז שיטה תחתונה של כתב מבפנים

(2) כלומר אותה שיטה מתחת לסימן --- -- בתדגים א'

(3) ועי"ז ישמיט תנאי אשר הכניסו לזה באותה שיטה לטובתו

(ג) תירוץ

(i) מהאי טעמא גופי' איצטריך לר' ירמיה בר אבא למיחתם סהדי מלמטה למעלה לארכו של שטר

(ii) כדי

(1) דאלו יגוז שיטה תחתונה דכתב בפנים

(2) יגוז נמי בחוץ לכל הפחות חלק משמו של ראובן עד החותם כדמסומן בתדגים ב'

(3) ויכירו ב"ד זיופו

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) הקדמה

גליון	מול למטה	מול למעלה
	ראובן בן יעקב עד	לוי בן יעקב עד
	שמעון בן יעקב עד	

(ב) לכאורה

(i) כיוון ר' ירמיה בר אבא למימר

(1) דעד חדא -- ראובן בן יעקב

(א) מתחיל לחתום בחוץ מול שיטה תחתונה של כתב מלפנים

(2) וכמו שמבואר בתדגים

(א) עדים אחרים

(ב) שמעון בן יעקב ולוי בן יעקב

(ג) חותמין אחריו באותה שורה

(i) עד שמגיעין נגד תחלת שיטה ראשונה של כתב בפנים

ג) קשיא

(i) הרי מצי בעל השטר להוסיף עד אחד – יהודה בן יעקב בגליון ימין בחוץ

(ii) נגד גליון תחתון של פנים

יהודה בן יעקב עד	ראובן בן יעקב עד	שמעון בן יעקב עד	לוי בן יעקב עד {למעלה}
------------------	------------------	------------------	------------------------

(iii) ועל ידי זה לא יכירו ב"ד דכתב מאי דבעי מנגד חתימה זו בגליון תחתון בפנים

ד) תירוץ

(i) לאו כדאמרת דעדים חותמין כולן בשורה אחת ממטה למעלה

(ii) אלא ראובן שמעון ולוי חותמין כזה

גליון	ראובן	בן	יעקב	עד
	שמעון	בן	יעקב	עד
	לוי	בן	יעקב	עד
יהודה	בן	יעקב	עד	

(iii) אשר

(1) בגלל כן ניכר זיופו

(2) כשמוסיף חתימת יהודה בגליון מימין לחתימות עדים האחרים

3) מהרש"א

א) קשיא

(i) הרי מצי להוסיף עד אחד בכל שורה בגליון ולא יכירו זיופו

גליון	ראובן	בן	יעקב	עד
יששכר בן יעקב עד	שמעון	בן	יעקב	עד
זבולון בן יעקב עד	לוי	בן	יעקב	עד

ב) תירוץ א'

(i) איברא דאין קצבה למספר עדים שיכולין לחתום בשטר

(ii) ברם

(1) חתימת תרי עדים – כגון יששכר וראובן – בשורה אחת בגט מקושר

(2) פוסלת את השטר

ג) תירוץ ב'

גליון				ערב לאורכו של שטר
ט-י-ט	ראובן	בן	יעקב	עד
ט-י-ט	שמעון	בן	יעקב	עד
ט-י-ט	לוי	בן	יעקב	עד

(i) מטייטין בגליון כדי שלא יוכל בעל השטר להוסיף בו חתימות

(ד) תדע

(i) דטיוט זה איצטריך בלאו הכי

(ii) דאי לא מטייטי

(iii) מצי בעל השטר

(1) למחוק לכתב שבפנים כדי שלא ידעו דגט מקושר הוא אשר עדיו חתמו מבחוץ

(2) ולמגיז

(א) לכל שורה אשר יש בו חתימת עד

(ב) וגם למלת "עד" שבחתימה

(3) ולהוסיף התחייבות אישיות של אותו עד כזה

אני ראובן חייב ליוסף מאה זוז	ראובן בן יעקב
------------------------------	---------------

אני שמעון חייב ליוסף מאה זוז	שמעון בן יעקב
------------------------------	---------------

אני לוי חייב ליוסף מאה זוז	לוי בן יעקב
----------------------------	-------------

(ה) קשיא

(i) בהוה אמינא בדאכתי קא סלקא דעתין דכולן חותמין בשורה אחת זה אחר זה

ראובן בן יעקב עד	שמעון בן יעקב עד	לוי בן יעקב עד {

(ii) אמאי לא קאמרי נמי דמוכרח דמטייטי בגליון

(iii) דאל"ה

(1) מצי בעל השטר

(א) לעשות אותן מחיקות וגזיזות

(ב) ולמיכתב בגליון "אני ראובן החותם חייב מנה לבעל השטר"

"אני ראובן החותם חייב מנה לבעל השטר"	ראובן בן יעקב עד	שמעון בן יעקב עד	לוי בן יעקב עד { נגד עליון של כתב לפנינים }
--------------------------------------	------------------	------------------	---

(ו) תירוץ

(i) משום דחותמין ג' עדים אין אחד מהם יכול לומר "אני החותם"

(ז) קשיא

(i) מ"מ תיקשי

(1) דמצי בעל שטר למיכתב בגליון "זכרון דברים על התחייבות פלוני איניש דעלמא"

(2) ואשר עליו חותמין הני תלת בתורת עדים

(3) וקי"ל להלן דשטר שכתבו וחתמו בשיטה אחת כשר

תד"ה דכתב ראובן

1) גמרא

(א) שיטת ר' ירמיה בר אבא למסקנא

(i) פנים גט מקושר

	תחלת כתב למעלה	גליון מן הצד
	סוף כתב למטה	
		גליון

(ii) חוץ גט מקושר

מול למעלה			מול למטה	
עד	יעקב	בן	ראובן	גליון

(ב) קשיא

(i) ניחוש

(1) דבעל השטר יגוז שיטה אחרונה של כתב מבפנים

(2) כלומר אותה שיטה למטה מסימן זה: -- -- --

(3) ועי"ז ישמיט תנאי דנכתב לטובת לווה

(ג) תירוץ

(i) מהאי טעמא גופי' איצטריך לר' ירמיה בר אבא למיחתם סהדי מלמטה למעלה לארכו של שטר

(ii) כדי

(1) דאלו יגוז שיטה תחתונה דכתב

(2) יגוז נמי לכל הפחות חלק משמו של עד החותם כדמסומן בטבלאות

(3) ויכירו ב"ד זיופו

(ד) קשיא

(i) מאחר דכל עד כותב שמו מלמטה למטה כזה "ראובן בן יעקב עד"

(ii) כשמגזיז בעל השטר שיטה תחתונה מכתב מלפנים

(iii) יכול להיות דלא יגוז אלא "ראובן" משמו של עד מבחוץ

(iv) ולא יכירו ב"ד זיופו

(1) דמציי ב"ד למיחשב

(א) דאכן חתם "בן יעקב"

(ב) ודלא גאיז בעל השטר מידי

(ה) תירוץ

(i) כותבין מלים "ראובן ובן" סמוכים להדדי ויעקב לאחריהן לארכו של שטר

(ii) אשר בכך

(1) כשמגזיז שיטה אחת בפנים

(2) מוכרה

(א) שיגוז בין "ראובן" בין "בן"

(ב) בטור הכי ימינית בחוץ

(ג) דאותו טור עומד מנגד ההיא שיטה בפנים דגאיז

[ממול לתחונה]				[ממול למעלה]
ראובן בן	יעקב	עד		

(3) ולא יישאר אלא "יעקב עד" מחתימה זו

(2) קושיית ריב"ם

(א) לשון קושייתו

(i) "אי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב

(ii) הוה מצי גיז לשיטה אחרונה

(iii) עד ראו של ראובן ועם בן של תחתיו

(iv) וישאר בן יעקב"

(ב) והכי משמעו

(i) מאחר דבגמרא אינן עוסקין אלא בחתימה שנכתב בדרא חדא כלומר בשיטה חדא

(ii) משמע דבגוון

(1) "בן בראש ראובן"

(א) כלומר

(i) ד"ראובן" כתיב בדרא עילאה

(ii) ו"בן" בדרי תתאה

(iii) ועל ידי זו עומד "בן" כשראובן בראשו בחד מהני אופנים:

1. או כזה (אופן א') אשר יעקב עומד בדרא עילאה

ראובן	יעקב
בן	

2. או כזה (אופן ב') אשר יעקב עומד בדרא תתאה

ראובן	
בן	יעקב

(iii) פשיטא להו בגמרא דזיפו ניכר

(1) מחמת

(א) דאי מגיז ל' לראובן יגוז נמי ל"בן" שתחתיו

(ב) וישאר יעקב בלי בן וייפסל

(ג) קשיא

(i) הרי מצי למגיז לי' לראובן עד "ראו"

(ii) ואע"ג דבזה יגוז נמי לבן בדרא תחתיו

(iii) מ"מ וישאר מיהת בן של סוף ראו-בן

(1) באופן א' – כשיעקב למעלה – כזה

ראו	בן	יעקב
בן		

(2) באופן ב' – כשיעקב למטה – כזה

ראו	בן	יעקב
בן		

(iv) אשר חתימות כשירות הנה

(v) ולא יכירו ב"ד לזיופו

(3) תוספות

(א) הקדמה

(i) קבענו ב' אופנים דמצינו לאוקמי בהן קושיית ריב"ם

(1) אופן א' – יעקב למעלה

ראו	בן	יעקב
בן		

(2) אופן ב' – "יעקב למטה"

ראו	בן	יעקב
בן		

(ב) שאלה

(i) האם מקשי ריב"ם לקושייתו דניחוש לזיוף בתרוייהו דהני אופנים

(ii) ואת"ל דאינו מקשה בתרוייהו

(iii) אכן באיזו אופן מקשי קושייתו

(ג) תשובה

(i) לכתחילה סבירא להו לתוספות

(1) אשר ריב"ם אינו מקשה דניחוש לזיוף אלא באופן א' ביעקב למעלה

(2) מחמת

(א) דכשמגיז לטור ימיני לאחר "ראו"

(ב) אכתי נשאר בן ויעקב תרוייהו למעלה בחד דרא דחתימה כשירה היא

(ii) משא"כ באופן ב'

(1) דכשמגיז לטור ימיני לאחר "ראו"

(2) נשאר "בן" למעלה ו"יעקב" למטה שלא בחד דרא

(3) ובגוון זו לכאורה זיופו ניכר ויפסל השטר

(ד) ברם לבסוף קא מסקי בתוספות

(i) דאף באופן ב' אין זיופו ניכר ולא פסלינן לשטרא

(ii) ובזה נמי מקשה ריב"ם דניחוש לזיוף

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי קא סלקי אדעתייהו למימר דריב"ם באופן א' קא אזיל

(ii) הרי קאמר "אי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב"

(iii) ומסתבר דמשמעו דהאי יעקב אתי בחד דרא לאחר בן דקבענו דלמטה הוא

(iv) דהיינו בדיוק כבאופן ב'

(5) המשך תוספות כמבואר במהרש"א

(א) תירוץ ריב"א לקושיית ריב"ם

(i) בין באופן א' כשיעקב למעלה בין באופן ב' כשיעקב למטה

(ii) אין חוששין לזיוף מחמת דמלמדים לסופר

(1) או

(א) למיכתב בן למטה באותיות גדולות אשר ממשיכין כנגד כל "ראובן" שלמעלה הימנו

ראו	בן	יעקב
ב---	ן	יעקב

(2) כדי

(א) דאי גיז לי ל"ראו" יישאר בין "בן" שלמעלה בין "ן" למטה ויוכר זיופו

(iii) או

(1) למיכתב "בן" למטה מתחת ל"בן" של ראובן למעלה

ראו	בן	יעקב
	בן	יעקב

(2) כדי

(א) דאי גיז לי ל"ראו" יישאר בין "בן" שלמעלה בין "בן" למטה

(ב) ויוכר זיופו

(6) קושיית ריב"א כמבואר במהרש"א

(א) סוף לשון ריב"א

(i) "שמא ימחקנו לבן של מטה"

(ב) ביאור תוספות לקושיית ריב"א

(i) מדובר

(1) ביעקב למעלה

(א) וכמו שקבענו בתירוץ לקושיית ריב"ם לעיל

(ב) למדו לסופר למיכתב בן למטה תחת בן של ראו-בן למעלה

(ג) כדי שאם יגייז ישארו בן ב' פעמים ויהא זיופו ניכר

ראו	בן	יעקב
	בן	

(ii) וקשיא לי' לריב"א דאפילו הכי ניהוש

(1) דבעל השטר יגוז לי' ל"ראו"

(2) וכדי שלא יישאר בבן ב' פעמים

(3) ימחוק לבן של מטה

ראו	בן	יעקב
	בן	

(7) מהרש"א

(א) קשיא

(i) מנא להו דריב"א ביעקב למעלה מישתעי

(ii) אימא לך דביעקב של מטה משתעי

(iii) ואף בכאן חושש ריב"א דימחקנו לבן של מטה

ראו	בן	יעקב
	בן	יעקב

(ב) תירוץ

(i) נוקטין בתוספות

(1) דביותר אין זיופו ניכר כשנשארין בן ויעקב בחד דרא

(2) ובציור דיעקב למטה אין להם לישאר בחד דרא אלא כשמוחק לבן של מעלה

ראו	בן	יעקב
	בן	יעקב

(3) והלכך אלו ריב"א ביעקב למטה הוי משתעי

(4) הול"ל

(א) "שמא ימחקנו לבן של מעלה"

(5) ולא הול"ל

(א) "שמא ימחקנו לבן של מטה"

תד"ה ומתכשר ביעקב עד

(1) גמרא

(א) שיטת ר' ירמ' בר אבא למסקנא

(i) פנים גט מקושר

	תחלת כתב למעלה	גליון מן הצד
	סוף כתב למטה	
		גליון

(ii) חוץ גט מקושר

מול למעלה			מול למטה	
עד	יעקב	בן	ראובן	גליון

(ב) קשיא

(i) ניחוש

(1) דבעל השטר יגוז שיטה תחתונה של כתב מבפנים

(2) כלומר אותה שיטה למטה מסימן --- --

(3) ועי"ז ישמיט תנאי דכתיב בהיא שיטה לטובת מי שנתחייב בשטר

(ג) תירוץ

(i) מהאי טעמא גופי' איצטריך לר' ירמ' בר אבא למיחתם סהדי מלמטה למעלה לארכו של שטר

(ii) דעל ידי שיגוז שיטה תחתונה מכתב לפנים

(1) יגוז נמי לכל הפחות חלק משמו של עד החותם מנגדה בחוץ

(2) ויכירו ב"ד זיופו

(ד) קשיא

(i) מאחר דכל עד כותב שמו – ראובן בן יעקב עד – מלמטה למטה

(ii) כשמגיז בעל השטר שיטה אחרונה מכתב מלפנים

(iii) יכול להיות

(1) דלא יגוז אלא תחלת שמו של ראובן בן יעקב עד

(2) כלומר דלא יגוז אלא "ראובן"

(iv) ולא יכירו ב"ד לזיופו

(1) דמצי ב"ד למיחשב

(א) דאכן חתם עד לשמו בתחלה

(i) בצורת "בן יעקב"

(ii) ולא בצורת "ראובן בן יעקב"

(ב) ודלא גאיז בעל השטר מידי

(ה) תירוץ

(i) כותבין מלים "ראובן ובן" באופן

(1) דאי מגיז ל"ראובן"

(2) מגיז נמי ל"בן"

(3) ולא יישאר אלא "יעקב עד" מחתימה זו

(ו) קשיא

(i) והרי אף אי לא יישאר אלא "יעקב עד" שטר כשר הוא

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי אמרת דכשר הוא

(ii) הרי לבסוף

(1) לא יקיימו ב"ד לשטרא זו

(א) דהרי בקושטא חתמו ראובן ולא יעקב

(ב) וחתימת שטר זה אינו בכתב יד יעקב

(iii) ותיקשי דמאי יועיל לי' גזיזי' לבעל השטר

(ב) תירוץ

(i) כשאמרו בגמרא דהאי שטרא נחתם ע"י ראובן בן יעקב

(ii) כיוונו למימר דאכן חתמו יעקב בכתב יד דילי'

(iii) והיינו טעמא דקא חתים בשם "ראובן בן יעקב"

(iv) משום

(1) דחתם באופן יונית

(2) ומשמעו "מי שבנו ראובן – דהיינו יעקב – הוא אשר חתם"

(ג) קשיא

(i) דוחק לאוקמי' לגמרא דידן בגוון חתימת יונית

(3) מהרש"א

(א) בשילהי דתוספות דידן מפרשי סוגיא בגיטין

(i) משנה

(1) שני גיטין זה בימין בצד זה של שמאל

(2) וכתוב בהן

(א) "ראובן בן יעקב עד"

(ב) החל בצד של ימין וכלה בצד של שמאל

(3) דינו

(א) זה שבצד ימין כשר

(i) משום דחתם בו ראובן בשמו כהוגן

(ב) וזה שבצד שמאל פסול

(i) משום דלא חתם בו ראובן שם עצמו

(ג) כלומר דנקטינן

(i) דראובן חתם "ראובן בן" על של ימין

(ii) ולא חתם אלא "יעקב עד" על של שמאל

(ii) גמרא כמבואר בתוספות

(1) קשיא

(א) וליתכשר של ימין בראובן בן ושל שמאל ביעקב עד

(ב) כלומר

(i) דלמא

1. בתחלה בקושטא חתם יעקב בעצמו בשל שמאל

2. ולאח"כ חתם ראובן בלשון "ראובן בן" בראשון

(ii) ונמצא

1. דראובן חתם כהוגן בשל ימין

2. ויעקב חתם כהוגן בשל שמאל

(ב) שים לב

(i) דהתם ניחא להו בקושיא זו להכשיר ליעקב עד

(ii) דהרי נקטי

(1) דבקושטא יעקב בעצמו חתם "יעקב עד"

(2) ויכולין לקיים חתימה זו

דף קסא:

תד"ה דלא כתב

(1) גמרא

(א) שיטת ר' ירמיה בר אבא למסקנא

(i) פנים גט מקושר

	תחלת כתב למעלה	גליון מן הצד
	סוף כתב למטה	
		גליון

(ii) חוץ גט מקושר

מול למעלה			מול למטה	
עד	יעקב	בן	ראובן	גליון

(ב) קשיא

(i) ניחוש

(1) דבעל השטר יגזו שיטה תחתונה של כתב מבפנים

(2) כלומר אותה שיטה תחת סימן --- --

(3) ועי"ז ישמיט תנאי דכתיב בהיא שיטה לטובת מי שנתחייב בשטר

(ג) תירוץ

(i) מהאי טעמא גופי' איצטריך לר' ירמיה בר אבא למיחתם סהדי מלמטה למעלה לארכו של שטר

(ii) דעל ידי שיגוז שיטה תחתונה מכתב לפנים

(1) יגזו נמי לכל הפחות חלק משמו של עד החותם מנגדה בחוץ

(2) ויכירו ב"ד זיופו

(ד) קשיא

(i) מאחר דכל עד כותב שמו – ראובן בן יעקב עד – מלמטה למטה

(ii) כשמגזז בעל השטר שיטה אחרונה בפנים

(iii) יכול להיות דלא יגזו אלא "ראובן" משמו של עד אחד נגדו בחוץ

(iv) ולא יוכר זיופו

(1) דמצי ב"ד למיחשב

(א) דאכן חתם עד לשמו "בן יעקב"

(ב) ודלא גאיז בעל השטר מידי

(2) תוספות

(i) משמע דאלו לא חתם אלא "בן יעקב עד" הוינו מכשרינן לשטרא

(ii) דאי מגיז ל' לא יישאר אלא "עד" ופוסל לשטר

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) כשחותם בן יעקב עד

(ii) ניהוש דיגוז בעל השטר ל"בן" ויישאר "יעקב עד" דחתימה כשירה היא

(ב) תירוץ

(i) תוספות כיוונו למימר אשר "בן יעקב עד" כשר כשחתמו באופן זו

בן
יעקב עד

(ii) לפי שאם יגוז ל' לבן יגוז נמי לחלק ראשון ד"יעקב" וייפסל

(ג) קשיא

(i) אי באופן זו חותמין

(ii) תיקשי דייכשר נמי כשחותם ראובן בן יעקב עד

(iii) דהרי באופן זו

ראובן בן
יעקב עד

(iv) כשמגיז ראובן יגוז נמי יעקב

(ד) תירוץ

(i) אלו חותם ראובן בן יעקב עד באופן זו

(1) אין הכי נמי דלא חיישינן לגזיזה

(ii) ברם ייפסל לכתחילה דנראה כאלו חתמוהו ב' בני אדם ולא איש אחד

(4) המשך גמרא

(א) נחזור לקושיית גמרא דניהוש לגזיזה בגט מקושר

(ב) תירוץ דמר זוטרא אליבא ד"ה כל מקושר ("ויש לפרש")

(1) היינו טעמא דלא חיישינן לגזיזה

(2) דצריכין לחתום באופן זה:

ראובן
בן
יעקב
עד

(ii) והלכך

(1) אי גייזי' בעל השטר לשיטה אחרונה מבפנים

(2) יגוז נמי נגדו בטור ימין לכל חתימת העד

(3) וייפסל שטרו

(5) מהרש"א

(א) תוספות זו סייעתא היא למאי דקבענו לעיל דחתימה כזו פסולה היא:

ראובן בן
יעקב עד

(ב) דאל"ה

(i) ביותר פשיטות הוי להו לתוספות לאוקי למר זוטרא ככה

ראובן בן
יעקב עד

(ii) ולא לאוקמי' בדוחק ככה

ראובן
בן
יעקב
עד

תד"ה כל מקושר

(1) גמרא

(א) שיטת ר' ירמיה בר אבא למסקנא אליבא דמר זוטרא כמבואר ברשב"ם ור"י

(i) צד פנים נכתב לרחבו של שטר (portrait format) כזה

		תחלת כתב למעלה		
		סוף כתב למטה		

(ii) צד חוץ

(1) נכתב לארכו של שטר (landscape format)

(א) ואו דחותמין מלמעלה למטה

(i) כלומר ראובן חותם בחוץ מנגד שיטה עליונה בפנים

(ii) כזה

[מעלה]	:		:	[מטה]
ראובן	:	בן	:	יעקב
שמעון	:	בן	:	יעקב

(2) או דחותמין מלמטה למעלה

(א) כלומר ראובן חותם בחוץ מנגד שיטה תחתונה בפנים

(ב) כזה

[מעלה]	:		:	[מטה]
ראובן	:	בן	:	יעקב
שמעון	:	בן	:	יעקב

(ב) עכשיו

(i) אי אתא בעל השטר למיגז לשיטה תחתונה של כתב בפנים

(ii) אז

(1) אלו חתמי סהדי מלמעלה למטה

(א) יגוז נמי יעקב שם אביו של כל חד מנהון

(2) אלו חתמו סהדי מלמטה למעלה

(א) יגוז נמי שמו (ראובן שמעון ולוי) מכל חד מנהון

(iii) ויכירו ב"ד זיופו

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) כשחותמין מלמעלה למטה

(ii) הרי כותבין עד לבסוף

[למעלה]				[למטה]
ראובן	בן	יעקב	עד	עד
שמעון	בן	יעקב	עד	עד

(iii) ומאחר דמכל אחד לא יגזו אלא "עד"

(iv) לא יוכר זיופו

(3) מהרש"א

(א) הקדמה

(i) נייחי להו לעיל למימר

(1) דכשחותמין מלמטה למעלה

(2) ויגייז שם פרטי של כל אחד

(3) יכירו זיופו

(ii) ולכאורה היינו טעמא

(1) דהגם דיכול להיות מקרה דמישהוא חותם "בן יעקב" בלי "ראובן" שם פרטי שלו

(2) ברם

(א) מכיוון שכל העדים חותמין בלי שם פרטי שלהן

(ב) יכירו ב"ד לגזיזי דבעל השטר

(ב) קשיא

(i) ואמאי לא נייחי להו נמי

(ii) דיכירו ב"ד זיופו ע"י אשר ג' עדים כולם לא חתמו במלה "עד"

(ג) תירוץ

(i) לא כדסלקא דעתך דהכרת ב"ד בגזיזת שם תולה בשינוי לגבי כל עד

(ii) אלא

(1) דתולה באופן גזיזה דילי'

(2) השתא

(א) מלת "עד"

(i) שווה בהמשכו לכל עד ועד

(ii) ויוכל בעל השטר לגזו מלה זו מכל אחד ואחד באופן שווה

(iii) כדי שלא יכירו ב"ד זיופי'

(ב) משא"כ כשמגזיז שם פרטי שלהן

(i) לכל אחד יש שם פרטי שונה באורכו

(ii) ולא יוכל למיגז אותן בשווה

(iii) והלכך יכירו ב"ד זיופי'

דף קסב.

תד"ה לפי וא"ד חובתו

(1) הקדמה

(א) חלק א'

(i) כל מחק שבשטר בעי קיום

(ב) חלק ב'

(i) בזמן הגמרא לא היו למדין משיטה אחרונה

(ii) וגם לא היו מקיימין מחקים בשיטה אחרונה

(iii) ובזה הועילו

(1) שלא יועיל לבעל השטר לזייף ולהוסיף שיטה אחת בסוף הכתב

(2) דאלו מוסיף שיטה נעשית היא גופה שיטה האחרונה

(3) ואין למדין הימנה

(ג) חלק ג'

(i) לאחר זמן הגמרא

(1) הורגלו לכתוב שריר וקיים בסוף הכתב לאחר שכתבו וקנינא מיני' במנה דכשר למיקניא בי'

(2) והורגלו ג"כ ללמד משיטה אחרונה עד שריר וקיים ולקיים מחקים עד שריר וקיים

(3) ברם

(א) כל מחק

(i) במקום שהי' יכול לומר

(ii) שהי' כתוב בי' שריר וקיים

(iii) כגון בתר במנא דכשר למיקניא בי'

(ב) פסול אע"פ שמקוים

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) למה שינו הקדמונים לאחר זמן הגמרא

(1) לכתוב שריר וקיים

(2) וללמוד משיטה אחרונה

(3) ולקיים מחקים עד שריר וקיים

(ב) תירוץ

(i) חששו

(1) דדלמא ירחיקו עדים חתימתן בי' שיטין מן הכתב

(2) ויכתוב בעל השטר מאי דבעי באותן שיטין

(3) ואה"נ

(א) דמשיטה שני' לא ילמדו דבר חדש דהרי נעשית שיטה אחרונה

(ב) אבל מ"מ משיטה ראשונה שהוסיף אכן ילמדו ממנה שלא כדין

(ii) הלכך

(1) תיקנו שיכתבו שריר וקיים לציין סוף שטר

(2) ולא ילמדו ממה שכתב אחרי שריר וקיים

(3) אף אלו מרחיקין אחריו ב' שיטין מן הכתב

(iii) ומאחר

(1) דכבר תיקנו שיצינו לסוף השטר בשריר וקיים

(2) לא הוצרכו עוד למימר דאין למדין משיטה אחרונה

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) מאי הועילו בהא דכותבין שריר וקיים להסיר תקלה באם הרחיקו עדים ב' שיטין

(ii) ניחוש

(1) דלאחר שכתב שריר וקיים

(2) אז

(א) בעל השטר

(i) ימחוק לשריר וקיים דכתבו בשטר לכתחלה

(ii) יזייף שריר וקיים שני בסוף הני ב' שיטין

(iii) יקיים למחיקה דידי' לפני שריר וקיים השני שזייף

(iv) ויכתוב מאי דבעי בהני ב' שיטין לפני שריר וקיים השני

(ב) תירוץ

(i) כבר קבענו

(1) דפסלינן לשטרא

(2) דאית בי' מחק במקום דיכול להיות דהי' כתב בי' שריר וקיים

(ג) קשיא

(i) הרי

(1) לאחר מקום מחק הלז אכתי נשאר ב' שיטין לחתימת עדים

(2) ונוקטין דבעל השטר יכתוב מאי דבעי בהני שיטין

(ii) והאיך נדע דבמקום אותו מחק יכול להיות דהי' כתוב בי' שריר וקיים

(ד) תירוץ א'

(i) אלו אותו מחק אית' לאחר במנה דכשר למקניא בי'

(ii) אז

(1) קבענו בהקדמה

(2) דברגילות הי' כותבין שריר וקיים באותו מקום

(ה) תירוץ ב'

(i) מאחר דאת חוששת

(1) דיכול להיות דב' שיטין אחרונות של שטר בעל השטר הוסיף אותן

(2) אז

(א) חששא זו גופה קובעת דיכול להיות

(i) דשיטה שלישית לפני חתימת עדים

(ii) היתה שיטה אחרונה ובסופה הי' כתוב שריר וקיים

(4) המשך תוספות

(א) תירוץ ר"י על הא דהאידינא סומכין על שריר וקיים ולא על הא דאין למדין משיטה אחרונה

(i) חלק א'

(1) לעתים תכופות טעה סופר בכתיבת שיטה אחרונה גופה

(2) וכדי ששטר לא ייפסל הוצרכו לקיים אותן מחקים

(3) וכדי לקיים למחק באותה שיטה גופה

(4) הוצרכו להוסיף עוד שיטה אשר אותה שיטה תהא שיטה אחרונה

(5) ואם טעה באותה שיטה אחרונה חדשה הוצרכו להוסיף עוד שיטה

(6) וחוזר חלילה בטרחא גדולה

(ii) חלק ב'

(1) הלכך תקנו למיכתב שריר וקיים ולקיים מחקים אף בשיטה אחרונה לפני שריר וקיים

(ב) קשיא

(i) בעוד דלא תיקנו ליכתוב שריר וקיים

(1) למה הי' להן לקיים מחק בשיטה אחרונה כל עיקר

(2) הלא אין למדין דבר חדש בשיטה אחרונה ולא איכפת לן מאי דכתיב בה

(ג) תירוץ

(i) הא דאמרינן דאין למדין משיטה אחרונה

(1) היינו דוקא לטובת בעל השטר

(ii) אבל היו למדין הימנה לחובת בעל השטר ולטובת מי שנתחייב בשטר

(iii) והלכך

(1) בדאיכא מחק דאינו מקוים בשיטה אחרונה

(2) הוי מצי מי שנתחייב בשטר למיטען דמחק בעל שטר תנאי לחובת בעל השטר

(5) מהרש"א

(א) ברם

- (i) עיין רשב"ם בדף קסא: ד"ה וצריך
- (ii) דס"ל דאף לחובת בעל השטר לא למדו משיטה אחרונה

דף קסב:

תד"ה איבעיא להו

(1) ברייתא

(א) הרחיק את העדים

(i) שני שיטין מן הכתב פסול

(ii) שיטה אחת כשר

(2) גמרא

(א) היינו טעמא

(i) דבהרחיק ב' שיטין

(1) מצי בעל השטר ליכתוב מאי דבעי בהני ב' שיטין

(2) ואע"ג דלא נלמד כלום משיטה ב'

(א) דהרי תיחשב לשיטה אחרונה

(ב) ואין למדין משיטה אחרונה

(3) מ"מ משיטה א' שלו נלמד

(ii) משא"כ כשלא הרחיק אלא שיטה אחת

(1) אין חוששין דבעל השטר יכתוב שם מאי דבעי

(2) דהרי

(א) אלו כותב בשיטה חדשה זו מאי דבעי

(ב) תהא לשיטה חדשה זו דין שיטה אחרונה דאין למדין הימנה

(3) הקדמה

(א) אלו

(i) באותה שיטה בה חתמו עדים

(ii) השאירו רווח חצי שיטה מימין לחתימתם

(iii) בפשיטות

(1) אין למדין מחצי שיטה זו כמו שאין למדין משיטה שלמעלה ממנה

(2) דאל"ה מוכרחין היינו לפסול כל שטר דאית ב' רווח בשיטה בו חותמין עדים

(4) המשך גמרא

(א) איבעיא להו שיטה ומחצה מהו

(5) תוספות

(א) חלק א'

(i) בגוון שיטה ומחצה כזה

סיום הכתב	הרחקת חצי שיטה
הרחקת שיטה שלימה	
חתימת עדים	

(ii) אז לא מיבעיא דפסול

(iii) דהרי

(1) בהרחקת חצי שיטה מצי למיכתב מאי דבעי ונלמד הימנה

(2) דהרי

(א) בעל השטר מצי למיכתב ג"כ מאי דבעי בהרחקת שיטה שלימה שלאחריו

(ב) בכדי שאותה הרחקת שיטה שלימה תיחשב לשיטה אחרונה

(ב) חלק ב'

(i) בגוון שיטה ומחצה כזה

סיום הכתב	
הרחקת שיטה שלימה	
הרחקת חצי שיטה	חתימת עדים

(ii) אז

(1) לא מיבעיא דכשר כמו שקבענו בהקדמה

(2) דהרי אין למדין

(א) בין מן מאי דכתיב בשיטה שלימה למעל מחתימתן

(ב) בין מן מאי דכתיב בחצי שיטה שלפני חתימתן

(ג) חלק ג' -- הג"ה כמבואר במהרש"א

(i) כי קא מיבעיא לן

(1) לגבי חלקו של שיטה שלימה דמוצלל בתדגים זה:

סיום הכתב	
חתימת עדים	

(ii) דיכול להיות

(1) דהיינו טעמא דלא חתמו עדים בהיא רווח דמוצלל

(א) משום הכי גופה

(i) שלא תיחשב ההיא שיטה לחלק שיטה אחרונה

(ii) וכדי שנלמד הימנה

(ב) אשר בכך

(i) פסלינן לשטרא

(ii) מחמת דבעל השטר מצי למיכתב בהאי רווח מאי דבעי ונלמד ממנה

תד"ה פחות

(1) ברייתא

(א) הרחיק את העדים

(i) שני שיטין מן הכתב פסול

(ii) שיטה אחת כשר

(2) גמרא

(א) היינו טעמא

(i) דבהרחיק שיטה אחת

(1) אין חוששין דבעל השטר יכתוב שם מאי דבעי

(2) דהרי מ"מ אין למדין משיטה אחרונה

(ii) אבל בהרחיק ב' שיטין

(1) מצי בעל השטר למיכתב מאי דבעי בהני ב' שיטין

(2) ואע"ג דלא נלמד כלום משיטה ב' דהרי תיחשב לשיטה אחרונה

(3) מ"מ משיטה א' שלו נלמד

(ב) איבעיא להו שיטה ומחצה מהו

(ג) ופשטינן לההיא איבעיא מרישא דתוספתא דלהלן

(i) תוספתא

(1) רישא

(א) הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול

(i) פחות מכאן כשר

(2) סיפא

(א) תנאי קא מיפליגי בכמה יהו עדים רחוקים מן הכתב ויהא כשר

(ד) ומדייקי מרישא

(i) דהרחקת שיטה ומחצה כשר

(ii) דהרי פחותה היא מהרחקת ב' שיטין

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) מאחר דמרישא נפקא לן שיעור ב' שיטין להרחקה

(ii) באיזו הרחקה קא מיירי בסיפא דפליגי בה תנאי

(ב) תירוץ

(i) "נראה לרבינו תם דמן הצד מיירי"

(4) מהרש"א

- (א) האי "מן הצד" אין פירושו
- (i) חתימת עדים בגליון באופן נצב (at right angles) לכתב השטר
 - (ii) דהרי איתא משנה בגיטין דחתימה כזו פסולה בכל הרחקות
- (ב) אלא פירושו
- (i) חתימות שנכתבו בגליון של שיטה אחרונה
 - (1) באותו כיוון של כתב השטר
 - (ii) וקא מיפליגי תנאי עד כמה מצי להרחיק הני חתימות לתוך גליון שטר

דף קסג.

תד"ה שיטה א' למאי חזיא ותד"ה כגון לך (שיטה אחת ושני אורין)

(1) הקדמה

(א) בגמרא משתמשינן בלשון "שיטה" בתרי משמעות

(i) שורת אותיות כגון "הכותב ב' שיטין"

(ii) רווח לכתובת שורת אותיות כגון "הרחיק ב' שיטין"

(ב) ב"ד מכירין הוספת שורה בשטר

(1) או היכא דאותיותיו דקות

(2) או היכא דליכא רווח לשורות למעל ולמטה

(ג) הלכך כדי להוסיף שורת אותיות בלא הכרת ב"ד

(i) איצטריך

(1) "שיטה" במשמעות רווח לכתובת שורה זו (רווח-שורה)

(2) ואף רווח אור בין שורה זו לשורה ממעל וממטה (רווח-אור)

(2) ברייתא

(א) הרחיק את העדים

(i) שני שיטין מן הכתב פסול

(ii) שיטה אחת כשר

(3) גמרא

(א) היינו טעמא

(i) דבהרחיק שיטה אחת

(1) אין חוששין דבעל השטר יכתוב שם מאי דבעי

(2) דהרי מ"מ אין למדין משיטה אחרונה

(ii) אבל בהרחיק ב' שיטין

(1) מצי בעל השטר למיכתב מאי דבעי בהני ב' שיטין

(2) ואע"ג דלא נלמד כלום משיטה ב' דהרי תיחשב לשיטה אחרונה

(3) מ"מ משיטה א' שלו למדין

(4) גמרא

(א) איבעיא

(i) האי ברייתא דכתיב בה דפוסלין לשטרא דאית בה הרחקת ב' שיטין

(ii) האם משמעה

(1) דאין שטר פסול אלא בהרחקת ב' שיטין ואורין

(א) כלומר ב' רווחי-שורה ביחד עם רווח-אור

(iii) או

(1) דפסלינגן לשטרא אף בדליכא כי אם הרחקת ב' רווחי-שורה בלא רווח-אוויר

(ב) תשובת רב נחמן בר יצחק

(i) מסתברא דהן ואוירן

(1) כלומר ב' רווחי-שורה וגם רווח-אוויר

(ii) דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן

למאי חזיא	גרסת רשב"ם
שיטה אחת למאי חזיא	גרסת פירוש קמא
שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא	גרסת יש מפרשין

(5) מהרש"א מבאר להאי תשובה לכל הגרסאות

(6) תשובה אליבא גרסת רשב"ם

(א) מוכרח דברייתא ס"ל דלמפסל איצטריך הרחקת ב' רווחי-שורה ורווח-אוויר

(ב) דאל"ה

(i) האי רווח של ב' שיטין כלומר ב' רווחי-שורה

(ii) דברייתא מזכיר להון

(iii) למאי חזיא

(iv) כלומר

(1) לבעל השטר דרוצה לזייף ולהוסיף ב' שורות של אותיות

(2) למאי חזיא ב' רווחי-שורה בלא רווח-אוויר

(v) דהרי

(1) אם יכתוב בהאי הרחקה ב' שורות אותיות בלא רווח-אוויר

(2) יהא זיופו ניכר לב"ד שלאחריו

(א) מחמת

(i) דקות אותיותיו

(ii) או העדר רווח בין השיטין

(vi) ומכיוון

(1) דב"ד שלאחריו יפסלו לשטרי'

(2) ליכא למיחש לזיוף בהרחקת הן בלא אוירן

(ג) שים לב

(i) דלשיטת רשב"ם

(1) לא איצטריך למימר "הני ב' שיטין למאי חזי"

(2) דהרי "למאי חזיא" קאי על לשון ברייתא דכבר מזכיר למלים "ב' שיטין"

7) תשובה אליבא גרסת פירוש קמא דתוספות כמבואר במהרש"א

(א) הקדמה

(i) רווח-שורה אחת דומה בגדלו לרווח-אוויר אחת

(ii) ומצינו לקרותם תרוייהו בשם "רווח-סתם"

(ב) והכי פירושו

(i) מוכרח דברייתא ס"ל דלמיפסל איצטריך הרחקת ב' רווחי-שורה ואף רווח-אוויר

(ii) דאי אמרת דפוסל

(1) אף בלית לי' אלא ב' שיטין

(א) כלומר בדלית לי' כי אם ב' רווחי-שורה בלא שום רווח-אוויר

(2) דהיינו סך הכל ב' רווחי סתם

(iii) ההיא מרחק דומה לרווח-שורה אחד ביחד עם רווח-אוויר אחד

(1) דהיינו נמי סך הכל ב' רווחי סתם

(iv) ושיטה אחת למאי חזיא

(1) כלומר ההיא רווח – דשיטה אחת ואוירה (דסך הכל שלו ב' רווחי סתם) -- למאי חזיא

(v) דהרי זיפו ניכר אם כותב בי' ב' שורות אותיות כמו שקבענו

(ג) שים לב

(i) דמהלך פירוש קמא אינו שונה משיטת רשב"ם אלא בהא

(1) דאותו מרחק דב' רווחי-סתם

(א) דרשב"ם קורא אותו ב' שיטין

(i) כלומר ב' רווחי-שורה

(2) קורין אותן פירוש קמא שיטה אחת

(א) כלומר רווח-שורה אחד ביחד עם רווח-אוויר אחד

8) תשובה אליבא גרסת יש מפרשים בתוספות

(א) אי אמרת דפוסלין לשטר

(i) בדאיכא ב' שיטין בלא אוירן

(1) כלומר ב' רווחי-שורה בלא רווח-אוויר

(ii) אז

(1) מאחר דלא מצי למיכתב בי' ב' שיטין

(א) כלומר ב' שורות

(ב) מבלי שיכירו זיפו

(2) מוכרח דפוסול מצד דמצי בעל השטר

(א) למיכתב בי' מאי דבעי בשיטה אחת

(ב) כלומר בשורה אחת

(3) אשר לשורה אחת לא יהא זיופו ניכר בהאי הרחקה

(iii) ומוכרח עוד

(1) דברייתא ס"ל דלמדין משיטה אחרונה

(2) דאל"ה לא איכפת לן מאי דכתב בשורה אחת שהיא שיטה אחרונה

(ב) ברם תיקשי

(i) דא"כ

(1) כמו דפירשנו דב' שיטין משמעו ב' רווחי-שורה בלא רווח-אוויר

(2) איצטריך נמי לפרש

(א) דהא דאיתא בברייתא דהרחיק שיטה אחת כשר

(3) היינו נמי בהרחיק רווח-שורה אחת בלא רווח-אוויר

(ii) ותיקשי

(1) שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא

(2) דלא חזי למיכתב בה אף שורה אחת של אותיות

(9) המשך גמרא

(א) ר' אבהו

(i) פסלינן לשטרא בהרחקה דשיטה אחת וב' אוירין

(10) ביאור תוספות לכוונת ר' אבהו לפי פירוש מהרש"א

(א) כד אמר רב נחמן בר יצחק דפסלינן לשטרא בהרחקת ב' רווחי-שורה ואוירין

(i) לא פירש אי כיוון לרווח-אוויר חד או לתרי רווחי אויר

(ב) ר' אבהו מפרש דכיוון לאויר חד

(i) משום דג' רווחי סתם

(1) דהיינו ב' רווח-שורה ורווחי-אוויר חדא

(2) סגיין למיכתב ב' שורות של אותיות מבלי שיוכר זיופו לב"ד

(ii) ומחמת

(1) דקבענו לעיל בביאור פירוש קמא

(2) דרווח-שורה דומה בגדלו לרווח-אוויר

(iii) מובן

(1) דכמו דר' אבהו פוסל בב' רווחי-שורה ביחד עם רווח-אוויר חדא

(א) דהיינו סך הכל ג' רווחי סתם

(2) כמו כן פוסל לשטרא ברווח-שורה חדא ביחד עם תרי רווחי-אוויר

(א) דהיינו נמי סך הכל ג' רווחי סתם

דף קסג: ודף קסד.

תד"ה אמר ר' יוחנן (ר' יוחנן אומר) הודפס בתוך ד"ה שטר

(1) הקדמה

(א) חלק א'

(i) שטר שיש בו ג' שיטין

(1) והוא בב' שיטין ועדיו בשיטה שלאחריהן

(2) כשר

(ii) שטר שאין בו אלא ב' שיטין

(1) והוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה שלאחרי'

(2) פסול

(iii) שטר שאין בו אלא שיטה אחת

(1) והוא ועדיו באותה שיטה

(2) כשר

(ב) חלק ב'

(i) הוא ועדיו על המחק כשר

(ג) חלק ג'

(i) הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר

(2) גמרא

(א) רב

(i) שטר שהרחיק טובא בין חתימת עדים לאשרתא דב"ד כשר

(ב) קשיא

(i) ניחוש דלמא באותה הרחקה יכתוב בעל השטר מאי דבעי

(ii) ויחתום עליו עדים

(iii) וב"ד שלאח"כ יאמרו דהאי אשרתא דב"ד

(1) לא זו בלבד דקיים לשטרא וחתימת עדים ראשונים

(2) אלא אף זו דקיים לשטר ועדים דהחתיים בזיוף לבסוף

(ג) תירוץ

(i) מדובר במטויט בין עדים לאשרתא

(1) אשר בכך לא מצי בעל השטר להוסיף מידי

(ד) קשיא

(i) והרי מצי למחוק את הטיוטא

(ה) תירוץ

- (i) אלו מוחק לטיוט יכירו ב"ד שלאחריו למחיקתו
- (ii) ושטר
- (1) אשר יש בו מחיקה שאינה מקוימת פסול
- (2) אי לאו
- (א) שהוא ועדיו על המחק
- (ב) או שהוא על הנייר ועדיו על המחק
- (ו) קשיא
- (i) ניחוש דלמא בעל השטר
- (1) יגוז לשטרא עד סוף חתימת עדים
- (2) ימחוק לטיוט כולה
- (3) ובאותה מחיקה
- (א) יכתוב מאי דבעי ויחתום עדים בזיוף
- (ii) וב"ד שלאחריו
- (1) יכשרו לשטר מחמת שהוא ועדיו על המחק כשר
- (2) ויסמכו על האשרתא לקיים עדים מזויפין דילי'
- (ז) תירוץ
- (i) אה"נ שהוא ועדיו על המחק כשר
- (ii) ברם אין ב"ד סומכין על אשרתא בשטר שהוא ועדיו על המחק
- (iii) ונמצא דלא יועיל כלום לבעל השטר למיגז ולמחוק ולכתוב וכו'
- (ח) ר' יוחנן
- (i) פליג על רב
- (1) ומטעם דנבאר להלן
- (2) פוסל אף בדליכא אלא הרחקת שיטה אחת בין עדים לאשרתא
- (3) תוספות
- (א) קשיא
- (i) הקדמה א'
- (1) לכאורה לא פליג ר' יוחנן על רב בהא דקבענו
- (א) דאם טייט להרחקה כשר
- (ב) דליכא למיחש דבעל השטר יגוז וימחוק ויכתוב וכו'
- (ג) מפני דב"ד שלאחריו
- (i) בשטר שהוא ועדיו על המחק
- (ii) לא יסמכו על אשרתא דב"ד ראשון
- (2) ומוכרח דר' יוחנן אינו פוסל כי אם בדאינו מטויט

(ii) הקדמה ב'

- (1) קבענו דרב אינו מכשיר בהרחקה טובא כי אם בשטר מטויט
(2) ולכאורה קמודי רב לר' יוחנן דבאינו מטויט פסול אף בהרחקת שיטה אחת

(iii) קשיא

- (1) אמאי קאמרי בגמרא דרב ור' יוחנן מיפליג פליגי
(ב) תירוץ "אי נמי" שני כמבואר במהרש"א
(i) לא כדסלקא אדעתין דרב קמודי לר' יוחנן דבאינו מטויט פסול אף בהרחקת שיטה אחת
(1) אלא פליגי

- (א) דר' יוחנן ס"ל דאף בהרחקת שיטה אחת פסול בלא טיוט
(ב) ורב

- (i) לא קאמר דאיצטריך לטיוט אלא בהרחקה טובא
(ii) אבל בהרחקת שיטה אחת ס"ל דכשר אף בלא טיוט

(ii) והי לך נקודת מחלוקתן

(1) לר' יוחנן

- (א) בדאינו מטויט פסול מטעם דקבענו לעיל
(ב) כלומר

(i) דבאותו הרחקה דשיטה אחת

1. יכתוב בעל השטר מאי דבעי

2. ויחתום עלי' עדים

(ii) ויהא לו שטר דהוא ועדיו בשיטה אחת

(iii) וכבר קבענו דהוא ועדיו בשיטה אחת כשר

(ג) וב"ד שלאחריו יאמרו דהאי אשתא דב"ד ראשון

(i) לא זו בלבד דקיים לשטרא וחתמת עדים ראשונים

(ii) אלא אף זו דקיים שטר ועדים דהחתים בזיוף לבסוף

(ד) ומאחר דבאינו מטויט עסקינן ולא איצטריך לי' מחיקה כל עיקר

(i) אין זה שטר דהוא ועדיו על המחק

(ii) ויסמכו ב"ד שלאחריו עלי' דהאי אשתא בין לגבי שטר א' בין לגבי לשטר ב'

(2) משא"כ רב ס"ל

(א) דאין ב"ד סומכין על אשתא בשטרא דהוא ועדיו בשיטה אחת

(ב) והלכך אין לחוש לזיופא

(ג) דזיופא לא יועיל לו לבעל השטר

(4) מהרש"א

(א) שאלה

- (i) האם פליגי נמי רב ור' יוחנן בהרחקה של ג' שיטין או יותר בדליכא טיוט
- (ב) תשובה
- (i) לא
- (ii) אף רב יפסול לשטרא
- (1) מחשש
- (א) דבעל השטר יכתוב מאי דבעי על ב' מהני שיטין של הרחקה זו
- (ב) ויחתום עדים בשיטה השלישית ממעל לאשרתא
- (2) ומאחר דקבענו דהוא בב' שיטין ועדיו בשיטה שלישית כשר
- (3) ב"ד שלאח"כ יכשרו להאי שטרא
- (4) ויסמכו על אשרתא זו
- (א) דהרי שטר זו
- (i) אינו הוא ועדיו בשיטה אחת
- (ii) ואינו הוא ועדיו על המחק
- (ג) שאלה
- (i) האם פליגי נמי בהרחקה של ב' שיטין בדיוק
- (ד) תשובה
- (i) כן
- (ii) רב ס"ל דאין פוסלים לשטרא ור' יוחנן ס"ל דשטר פסול הוא
- (iii) והיינו טעמא
- (1) דאע"ג דלא מצי בעל השטר
- (א) למיכתב מאי דבעי על הראשונה מהני ב' שיטין
- (ב) ולהחתים עדים בשיטה שני'
- (ג) דהרי קי"ל הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול
- (2) מ"מ
- (א) מצי בעל השטר
- (i) למיכתב מאי דבעי ולהחתים עדים על הראשונה דהני ב' שיטין
- (ii) ודלא למיכתב כלום על שיטה שני'
- (iii) אשר בגלל זה יהא הוא ועדיו בשיטה אחת
- (3) עכשיו
- (א) לרב
- (i) כבר קבענו
1. דב"ד שלאחריו לא יסמכו על אשרתא
2. בהוא ועדיו בשיטה אחת

(ii) ונמצא דלא יועיל לו זיופי' לבעל השטר

(iii) וליכא למיחש לה

(iv) והלכך הרחקת ב' שיטין בין עדים לאשרתא לא פסלא לשטרא

(ב) משא"כ לר' יוחנן

(i) כבר קבענו דב"ד סומכין על אשרתא בהוא ועדיו בשיטה אחת

(ii) ומש"ה פוסלין לשטרא דחיישינן לההוא זיוף

(ה) קשיא

(i) אם כן

(ii) אמאי כתבו בתוספות דלא פליגי רב ור' יוחנן אלא בהרחקת שיטה אחת

(ו) תירוץ

(i) לא דייקי

(ii) ולא כיוונו אלא למימר דפליגי כל עוד דיש בו הרחקה פחותה מג' שיטין

תד"ה גופא וכל א"ד שבו

(1) גמרא

(א) רב ס"ל דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר

(ב) קשיא

(i) ניחוש דימחוק לנייר פעם שנית

(ii) ויכתוב מאי דבעי על מה שנמחק ב' פעמים

(iii) אשר לאחר מחיקה זו אכתי הוה הוא ועדיו על המחק

(ג) תירוצ

(i) אין חוששין דימחוק בעל השטר לנייר שנית

(ii) דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים

(iii) וב"ד שלאח"כ יכירו זיופו ויפסלו לשטרא

(2) ברייתא

(א) הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר

(3) גמרא

(א) קשיא

(i) לרב דס"ל דהוא ועדיו על המחק כשר

(ii) תיקשי

(1) בשטר הבא לידינו ביום ג' כשהוא על הנייר ועדיו על המחק דאמרת דכשר הוא

(2) ניחוש דבעל השטר למחר ביום ד'

(א) ימחוק לנייר דעדיין לא נמחק כלל

(ב) יכתוב מאי דבעי בנייר אשר עכשיו עדיין לא נמחק אלא פעם אחת

(ג) וישאיר לעדיו דכבר חתמו על המחק

(iii) וב"ד שלאח"כ יכשירו לשטרא

(1) בתור הוא ועדיו על המחק באופן דלא נמחק נייר ב' פעמים

(ב) תירוצ

(i) לא יוכל בעל השטר לזיופי' לשטר ולהפכו להוא ועדיו על המחק

(ii) מחמת

(1) כשכותבין הוא על הנייר ועדיו על המחק

(2) איצטרכי עדים למיכתב עלי' אנחנא סהדי וכו'

(3) להודיע

(א) דהגם דהם חתמו על המחק

(ב) מ"מ שטר גופי' איכתוב על הנייר

4) תוספות לפי שיטת מהרש"ל

א) קשיא

(i) בנקודה בה קבעו בגמרא שהוא ועדיו על המחק כשר

(1) בדאכתי לא אסיק אדעתייהו

(א) דבהוא על הנייר ועדיו על המחק פסול

(ב) אי לאו דכותבין אנחנא סהדי וכו'

(ii) אמאי לא הקשו

(1) דניחוש דשטר דבא לדינו ביום ג' כשהוא ועדיו על המחק

(2) לכתחלה ביום א'

(א) ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק ולא כתבי בי' אנחנא סהדי

(ב) דאכתי סבירא לן דכשר הוא

(3) וביום ב'

(א) מחקו בעל השטר לנייר וכתב בי' מאי דבעי

(ב) באופן דליחשב הוא ועדיו על המחק וליכשר

ב) תירוץ

(i) אף בתחלת סוגיין כבר אסיק אדעתיין

(ii) דבהוא על הנייר ועדיו על המחק כותבין אנחנא סהדי וכו'

(iii) ומובן

(1) דהאי שטר שבא לפנינו בהוא ועדיו על המחק ולא כתיב בי' אנחנא סהדי

(2) מעולם לא ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק

ג) שים לב דאליבא דמהרש"ל

(i) בגמרא הקשו

(1) "אמאי מכשרינן להוא על הנייר ועדיו על המחק"

(2) ולא חוששינן לתקלה ע"י זיוף **שלאח"כ**

(ii) משא"כ לתוספות הקשו

(1) "אמאי מכשרינן להוא ועדיו על המחק"

(2) ולא חוששינן לתקלה דאירע **מקודם לכן**

5) מהרש"א

א) קשיא על מהרש"ל

(i) חלק א'

(1) הגם דהוכחנו דאיכא שינוי בין הני קושיות

(2) לא מסתבר למימר דתוספות הקשו קשיא כל כך דומה לקושיית גמרא

(ii) חלק ב'

- (1) איתנהו גרסאות ישנות בתוספות
- (א) אשר לפיהן בקושייתן כבר נקטי בתוספות
- (ב) דהוא על הנייר ועדיו על המחק פסול בדלא כתבו אנחנא סהדי
- (ב) שיטת מהרש"א
- (i) הכי קא מקשי תוספות
- (1) בדאתא שטר לפנינו ביום ג' כשהוא ועדיו על המחק
- (2) ניהוש
- (א) דלכתחלה ביום א'
- (i) ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק ולא כתבי ב' אנחנא סהדי
- (ii) ואה"נ דשטר פסול ה'
- (3) וביום ב'
- (א) מחקו בעל השטר לנייר וכתב ב' מאי דבעי
- (ב) באופן דליחשב הוא ועדיו על המחק וליכשר
- (ii) ומתרצי ככה
- (1) נוקטין דכל שטר לכתחלה כשר ה'
- (2) והלכך מוכרח
- (א) דאלו
- (ב) לכתחילה ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק
- (ג) אמנם הוי כתבו בו עדיו אנחנא סהדי
- (ד) ומובן
- (i) דהאי שטר שבא לפנינו בהוא ועדיו על המחק ולא כתיב ב' אנחנא סהדי
- (ii) מעולם לא ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק
- (ג) שים לב
- (i) דבעוד
- (1) דתירוצן של תוספות שונה מקושייתן
- (א) באותה נקודה דבה שונה תירוצן גמרא מקושייתה
- (ב) כלומר בחידוש דכדי דליתכשר הוא על הנייר וכו' איצטריך לאנחנא סהדי
- (ii) לשיטת מהרש"א
- (1) שונה קושיית תוספות ותירוצן בנקודה דלא תפסו בה בגמרא
- (2) כלומר אלו נוקטין דשטר שבא לפנינו לכתחלה פסול ה'
- (6) המשך תוספות
- (א) הקדמה
- (i) קבענו

- (1) דמחמת דעדים צריכין למיכתב אנחנא סהדי בהוא על הנייר ועדיו על המחק
 (2) אין לחוש
- (א) דדלמא שטר שבא לפנינו כשהוא ועדיו על המחק
 (ב) לכתחילה ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק
 (ג) ושינה אותו בעל השטר
- (i) דמחק לנייר וכתב בו מאי דבעי
 (ii) באופן דמיחזי כאלו הוי שטרא דהוא ועדיו על המחק דכשר
- (ב) קשיא
- (i) כשבא לפנינו שטר דהוא ועדיו על המחק
 (ii) אמאי לא חוששין
- (1) דאכן מתחלה ה' שטר זה הוא על הנייר וכתבו ב' אנחנא סהדי כדבעי
 (2) ולאח"כ
- (א) בעל השטר
- (i) לא זו בלבד דמחק לנייר וכתב ב' מאי דבעי
 (ii) אלא אף זו דמחק לאנחנא סהדי
- (ג) תירוץ (תוספות קורין לתירוץ זו "תירוץ רשב"ם")
- (i) האי אנחנא סהדי צריכין למיכתב בין עד לעד
 (ii) וב"ד שלאח"כ לא יכשרו לשטר שהוא ועדיו על המחק
- (1) בגוון
- (א) דאיכא מחק בין עד לעד
 (ב) אשר יכול להיות
- (ג) דה' כתוב במקומו אנחנא סהדי בשטר שה' הוא על הנייר ועדיו על המחק
- (iii) והלכך לא יועיל לו לבעל השטר למחוק לאנחנא סהדי
- (ד) תירוץ ריב"ם
- (i) הקדמה
- (1) נניח לעת עתה אשר
- (א) בהוא על הנייר ועדיו על המחק
 (ב) כותבין אנחנא סהדי על המחק ולא על הנייר
- (ii) עכשיו
- (1) אלו כדי לעשותו הוא ועדיו על המחק
 (2) מוחק בעל השטר לנייר וגם לאנחנא סהדי
 (3) נמצא
- (א) דמקום נייר יהא מחוק פעם אחת

(ב) ומקום אנחנא סהדי יהא מחוק ב' פעמים

(4) ומחמת דקבענו דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק ב' פעמים

(5) ב"ד שלאחריו יכירו שינוי זה ויפסלו לשטר

(7) מהרש"א

(א) קשיא על שיטת ריב"ם

(i) הרי מצי בעל השטר למחוק לנייר ב' פעמים

(ii) כדי

(1) שמקום הנייר ומקום אנחנא סהדי יהיו דומין במחיקתן ב' פעמים

(2) וב"ד דלאח"כ לא יכירו בזיפו

(ב) תירוץ

(i) הגע בעצמך

(1) דבהוא על הנייר ועדיו על המחק

(א) חתמו עדים במקום דלא נמחק אלא פעם אחת

(2) ומחמת דבעל השטר רוצה למיסמך אהני חתימות

(א) לא מצי למחוק להני חתימות כדי דמקום חתימתן יהא נמחק ב' פעמים

(ii) וב"ד שלאחריו יפסלוהו לשטר

(1) מפני שיכירו

(א) שמקום אנחנא סהדי נמחק ב' פעמים

(ב) ומקום חתימת עדים לא נמחק אלא פעם אחת

(iii) עיין להלן בדיבור המתחיל זה בא"ד ודע לנקודה דומה

(ג) קשיא

(i) אי אמרת דתוספות סבירא להו

(1) דמדמין מקום אשר עדים חותמין בו למקום מחיקת אנחנא סהדי

(ii) אז

(1) במקום למימר לעיל

(א) דב"ד יכירו זיפו מחמת

(i) דלא מחקו לנייר אלא פעם אחת

(ii) ומחקו למקום אנחנא סהדי ב' פעמים

(iii) הוי להו למימר בפשיטות דיכירו ב"ד זיפו ע"י

(1) דאינו דומה מקום מחיקת אנחנא סהדי דנמחק ב' פעמים

(2) למקום חתימת עדים דלא נמחק אלא פעם אחת

(8) תוספות

(א) קושיית ר"י על שיטת ריב"ם

(i) תירוצו דריב"ם עולה יפה כשכתבו אנחנא סהדי על המחק
(1) דבגוון זה

(א) אלו מוחק בעל השטר לאנחנא סהדי

(ב) נמצא דאותו מקום מחוק ב' פעמים

(ii) ברם האיך יישב ריב"ם לקושייתו כשכתבו אנחנא סהדי על הנייר
(1) דבגוון זה

(א) כשמחקו לאנחנא סהדי דהוי כתיב על נייר

(ב) לא יהא מקומו נמחק אלא פעם אחת

(ג) ולא יכירו ב"ד לזיופו

(ב) תירוץ

(i) אה"נ

(1) ומהאי חששא גופה

(2) פוסלין לשטר דהוא על הנייר ועדיו על המחק אם נכתב אנחנא סהדי על הנייר

(ii) ולא אמרו בגמרא דידן

(1) אשר הוא על הנייר ועדיו על המחק דכשר

(2) אלא כשנכתב אנחנא סהדי על המחק

(ג) קשיא כמבואר במהרש"א

(i) בכל מקום עדיף לן כתיבה על נייר מכתובה על מחק

(ii) ולא מסתבר למימר

(1) דמכשירין לשטר כשאנחנא סהדי נכתב על המחק

(2) ופוסלין לשטר כשאנחנא סהדי נכתב על הנייר

(iii) והוי להו לרבנן לתקן איפכא

(9) תירוץ ר"י לשיטת ריב"ם כמבואר במהרש"א בא"ד אנחנא סהדי

(א) הקדמה א'

(i) אנחנא סהדי נכתב במשך ב' שיטין שלימות בין עד לעד

(ii) ואשר בכך

(1) אלו מוחק בעל השטר לאנחנא סהדי

(2) יישאר מקום ב' שיטין ריק

(ב) הקדמה ב'

(i) קבענו בד"ה הקודם

(1) דאע"ג דהוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול

(2) מ"מ

(א) שטר שיש בו ג' שיטין כשר אם חתמו בו עדים בשיטה שלישית

(ב) והגם דאין למדין משיטה שני' אשר חשיבא שיטה אחרונה

(ג) מ"מ למדין משיטה ראשונה

(ג) הקדמה ג'

(i) כשמביאין לב"ד שטר שיש בו ב' שיטין ריקות בין עד לעד

(ii) יפסלו ב"ד לשטרא מחשש

(1) דבעל השטר

(א) יגוז לשטר לאחר חתימת עד ראשון כדי שיהא לו ב' שטרות

(i) אשר שטר ראשון

1. ימחוק אותו ובמקומו יכתוב מאי דבעי

2. ויישאר בחתימת עד ראשון

(ii) ושטר שני

1. אשר אין לו אלא ב' שיטין ריקין

2. ונחתם בשיטה שלישית בעד שני דמקודם

(ב) ויכתוב מאי דבעי בהני ב' שיטין ריקין

(ג) בכדי

(i) שאותו שטר שני יתכשר כסתם שטר

(ii) דנכתב בב' שיטין ועד שלו בשיטה ג'

(ד) והגם

(i) דאין למדין ממאי שכתב בשיטה ב'

(ii) מ"מ למדין ממאי שכתב בשיטה א'

(ד) תירוץ

(i) השתא מתורץ קושייתן לשיטת ריב"ם ככה

(1) אין לחוש דבעל השטר ימחוק לאנחנא סהדי דכתבו על הנייר

(2) מחמת

(3) דעל ידי מחיקה זו יישאר רווח ב' שיטין ריקין בין חתימת עד א' לחתימת עד ב'

(4) וההיא רווח ריק

(א) יישאר בשטרא

(ב) אף לאחר זיוף בעל השטר לעשותו הוא ועדיו על המחק

(5) וב"ד שלאחריו יפסלוהו להאי שטרא דהוא ועדיו על המחק כדאמרן

(10) מהרש"א ד"ה ודע

(א) שים לב

(i) דתירוץא זו

(1) אינה עולה לריב"ם אלא היכא דכתבי אנחנא סהדי על הנייר

(2) דבגוון זו

(א) על ידי מחיקה דאנחנא סהדי יישארו ב' שיטין ריקין

(ב) ויפסלו ב"ד לשטרא

(i) מחשש דבאותן שיטין יוכל לזייף שטר שני

(ii) אבל תירוצא זו

(1) אינו עולה לריב"ם היכא דכתבי אנחנא סהדי על המחק

(2) דבגוון זו לא יפסלו ב"ד לשטר דאית ב' ב' שיטין ריקין

(iii) דהרי

(1) לא יוכל בעל השטר למיזף שטר שני בהני שיטין

(2) דהרי

(א) מקום חתימת עדים לא יהא נמחק אלא פעם אחת

(ב) ומקום אנחנא סהדי יהא נמחק ב' פעמים

(ג) ויכירו ב"ד שלאחריו לזיופו

(ב) והיינו טעמא

(i) דלעיל

(1) בגוון דכתבי אנחנא סהדי על המחק

(2) איצטריך ריב"ם לתירוצא אחריתא

(11) מהרש"א בא"ד אנחנא סהדי

(א) קשיא

(i) אם באנו לפסול לשטר שיש בו מחיקת ב' שיטין בין עד לעד

(1) מצד חששא דבעל השטר מצי לגזזי לב' שטרות

(ii) תיקשי

(1) דליחוש נמי להאי חששא בכל שטר דהוא על הנייר ועדיו על המחק

(2) ודכתבי עדים אנחנא סהדי בין עד לעד

(3) דהרי יכול להיות

(א) דימחוק בעל השטר להאי אנחנא סהדי

(ב) כדי לעשות רווח ב' שיטין

(ג) אשר בהאי רווח יכול למיגז ולעשותו לב' שטרות

(ב) תירוץ

(i) חששא רחוקה היא

(ג) גליון מובא במהרש"א

(i) מכח האי קושיא

(1) פליג גליון אתוספות

(2) וס"ל דאף כשבא לפנינו

(א) שטר שהוא ועדיו על המחק דכבר אית בי' ב' שיטין ריקין בין עד לעד

(ב) אין לפסלו להאי שטרא משום חששא דגזיזה לב' שטרות

(ד) שים לב

(i) דבדפוס ראשון בלשון מהרש"א איתא "בשטר העליון" במקום "בשיטה העליונה"

(ii) וביאור דלעיל מבוסס על גרסת דפוס ראשון

(12) המשך תוספות

(א) הקדמה

(i) נהדר להא דקבענו

(1) דכשמביאין לב"ד שטר שיש בו ב' שיטין ריקות בין עד לעד

(2) יפסלו ב"ד לשטרא מחשש

(א) שיכתוב שטר שני בהני שיטין

(ב) בכדי שיהא עד אחד לשטר א' ועוד עד אחד לשטר ב'

(ii) קשיא

(1) מאי יועילו לו לבעל השטר הני עד אחד בכל חד מהני שטרי

(2) הלא איצטריך לב' עדים

(iii) תירוץ

(1) אה"נ דעד אחד לבדו לא יועיל כלום לבעל השטר

(2) ברם

(א) חיישינן דיועילו לו לבעל השטר הני עדי אחד כל אחד בשטר דילי'

(3) על ידי

(א) דבעל השטר יש לו לכל שטר עוד שטר שני

(ב) דאף באותו שטר שני נחתם עד אחד על אותו חוב דשטר ראשון

(ג) ויצטרפו הני ב' עדי אחד להוציא אותו חוב

(13) מהרש"ל ומהרש"א פליגי בהמשך שקלא וטריא בתוספות

(14) המשך שקלא וטריא בתוספות כמבואר במהרש"ל

(א) קשיא

(i) ודלמא לא חיישינן להצטרפות זו

(ii) אלא דחיישינן דבעל השטר (שמעון) עצמו יחתום כעד שני

(ב) תירוץ

(i) הרי לא מצי שמעון לגבות חוב אשר הוא עצמו חתם בו בתורת עד

(ג) קשיא

(i) אין הכי נמי

(ii) ברם

(1) ניחוש דראובן ושמעון עשו קנוניא ביניהן

(א) אשר יכתוב שמעון מאי דבעי לטובת ראובן

(ב) ויחתום שמעון עצמו כעד לטובת ראובן

(ד) תירוץ

(i) הגם דמצינו דחושדין מי שרוצה לגבות ממון בשטר

(ii) ומשום הכי

(1) אף מי שיש לו שטר חוב

(2) איצטריך **תובע** לאשתבועי אלו טוען נתבע אישתבע לי דלא פרעתיך

(iii) מ"מ לא מצינו

(1) שנחיש לאצרוכי שבועה **לעד** מצד חשד דעשה קנוניא עם התובע

(iv) הרי דלא חיישינן לעד דעשה קנוניא

(15) המשך שקלא וטריא בתוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) אמרת דחוששין דבעל השטר יזייף בשטרא

(ii) מחמת

(1) דיש לו עד אחד בשטר אחר לאיצטרופי בהדי האי עד אחד בשטר ראשון דילי'

(iii) ברם

(1) מנא לך דעד אחד בכתב יש לו נאמנות כל עיקר

(2) דלמא לאפוקי ממונא חשיד עד אחד בשהעיד בכתב

(ב) תירוץ

(i) הרי עד אחד קם לשבועה כשמעיד על פה

(ג) קשיא

(i) דלמא

(1) היינו טעמא דעד אחד קם לשבועה כשמעיד על פה

(2) משום דאיתי' באם לא יגיד ונשא עוונו

(ד) תירוץ

(i) קי"ל לקמן דעד אחד בכתב נמי קם לשבועה

(ii) והלכך דנין

(1) דכמו

(א) דעד אחד על פה קם לשבועה

(ב) וכשמצטרף בעוד עד אחד מוציאין ממון

(2) כן ב' עדים בכתב מצטרפין להוציא ממון

16) עיין בטבלא לדמות שיטות מהרש"ל ומהרש"א בגרסת תוספות וביאורו

לשון תוספות	מהרש"ל	מהרש"א
ואין לומר שיחתום [בשביל אחד] לגרסת מהרש"ל [בשבילו] [למהרש"א]	אבל אין לומר דחוששין דלמא שמעון בעל השטר עצמו יחתום כעד שני בשביל אחד כלומר בעד ראובן איניש דעלמא -- כדי שיוציא ראובן ממון מלוי -- וכדי שירויה שמעון מקנוניא שעשה עם ראובן	אין להקשות דלא מצי להצטרף דמחמת דליכא בכל שטר כי אם עד אחד חשיד עד אחד דחתום בשבילו -- כלומר בשביל שמעון בעל השטר -- בשקר ...
דלענין אפוקי ממונא חשיד	והיינו טעמא דאין לומר כן משום דאע"ג דקי"ל דחיישין דרוצה איניש להפיק ממון מחבירו משום דעד אחד בכתב חשיד לאפוקי ממון
דלא מהימן אלא בשבועה	... ומשום חשש זה איצטריך אף מי שתובע בשטר לישבע כשנתבע טוען אישתבע לי דלא פרעתיך	זה אינו [כלומר דאין להקשות כן] דהרי קי"ל דאף נגד עד א' בכתב לא מהימן אלא בשבועה וא"כ ה"ה בב' שטרות בכל אחד עד אחד מהני לאפוקי ממונא כמו ב' עדים
	מ"מ לא מצינו דחיישין דשמעון רוצה שראובן יוציא ממון מלוי ושיעשה שמעון קנוניא עם ראובן	

17) תוספות

(א) הקדמה

(i) נהדר לתירוץ רשב"ם על הא דלא חוששין למחיקת אנחנא סהדי

(ii) דהיינו

(1) דאף אם ימחוק לאנחנא סהדי

(2) מ"מ יישאר מחק במקום דהי' כתוב בו אנחנא סהדי

(iii) וידעו ב"ד שלאח"כ

(1) שלא להכשיר שטר דהוא ועדיו על המחק

(2) בדאיכא מחק בו יכול להיות דהי' כתוב בו אנחנא סהדי

(ב) קושיית תוספות לתירוץ רשב"ם

(i) א"כ כשכבר איכא מחיקה בהרחקה בין עד לעד

(ii) לא יצטרכו למיכתב אנחנא סהדי

(iii) דהרי

(1) כשבא לב"ד לאחר שזייפו ועשאו הוא ועדיו על המחק

(2) יכירו

(א) אף בלי האי כתיבה

(ב) דהאי שטרא

(i) לכתחילה הי' הוא על הנייר ועדיו על המחק

(ii) והי' כתוב בו אנחנא סהדי ומחקו

(ג) ויפסלו לשטרא

(ג) תירוץ

(i) אין הכי נמי

- (ii) לרשב"ם לא איצטריך למיכתב אנחנא סהדי אלא היכא דאיכא נייר בין עד לעד
- (ד) ב' קושיות
- (i) קשיא א'
- (1) אלו לא איצטריך למיכתב אנחנא סהדי אלא היכא דאיכא נייר בין עד לעד
- (2) הוי להו למידכר האי דינא בגמרא
- (ii) קשיא ב'
- (1) אי בקושטא ה' נייר בין עד לעד
- (2) וכי בשופטני עסקינן דעדים יחתמו על המחק ולא על הנייר
- (18) מהרש"א בא"ד וזה אין נראה
- (א) הוי מצי נמי להקשות עוד קושיא ג' כזה:
- (i) קשיא ג'
- (1) אף בדאיכא נייר בין עד לעד
- (2) לא איצטריך למיכתב אנחנא סהדי
- (3) דסגי לי' לסופר למחוק בנייר מקום מספיק למיכתב אנן סהדי
- (4) דהרי
- (א) אלו לאח"כ עשאו בעל השטר להוא ועדיו על המחק
- (ב) יכירו ב"ד
- (i) לההיא מחיקה בין עד לעד
- (ii) וידונו כאלו אכתי כתיב בי' אנחנא סהדי
- (iii) ויפסלו לשטרא
- (19) מהרש"א בא"ד וקשה לפי רשב"ם
- (א) קשיא
- (i) אמאי לא הקשו כן אף לתירוץ ריב"ם
- (ii) כלומר
- (1) לא יצטרכו למיכתב אנחנא סהדי
- (2) וליסגי להו מחיקה בין עד לעד
- (ב) תירוץ א'
- (i) הרי קבענו לריב"ם
- (1) דב"ד אין חוששין למחיקת אנחנא סהדי
- (2) אלא היכי דמקום אנחנא סהדי נמחק ב' פעמים
- (ג) תירוץ ב'
- (i) קבענו עוד לריב"ם
- (1) דמקום אנחנא סהדי ב' שיטין הוא

(2) ואלו ימחוק להני ב' שיטין

(א) הרי

(i) יהיו ב' שיטין ריקין דפוסלין לשטרא

(ii) מחשש דיגוז אותו לב' שטרות

(3) והלכך אין ללמדו למחוק ב' שיטין במקום למיכתב אנחנא סהדי

דף קסה.

תד"ה אמר אביי

(1) משנה

- (א) גט פשוט שכתוב בו עד אחד
- (ב) וגט מקושר שכתב בו שני עדים
- (ג) שניהם פסולין

(2) גמרא

(א) קשיא

(i) פשיטא דפסול בדליכא אלא עד אחד

(ב) תירוך דאביי

(i) קאתי למילף דעד אחד בשטר אינו מצטרף בעד אחד בעל פה

(ג) אממר

(i) פליג על אביי

(ii) וס"ל דעד אחד בשטר מצטרף בעד אחד בעל פה

(ד) קשיא

(i) מאחר דקבענו דאממר ס"ל דעד אחד בשטר מצטרף בעד אחד בעל פה

(ii) מוכרח לאממר דמתניתין לא אתא למילף אלא דעד אחד בשטר פסול

(iii) ותיקשי לי' דפשיטא היא

(3) תוספות – חלק א'

(א) שאלה לשיטת אביי

(i) מאחר דמשנה לא אתיא אלא למילף דעד אחד בשטר אינו מצטרף בעד אחד בעל פה

(ii) האם נדייק מזה

(1) דבשנים בכתב כל אחד בפני עצמו דמצטרפין

(2) דאל"ה

(א) כלומר

(i) דאי שניהם בכתב אין מצטרפין

(ב) הוי לה למשנה להשמיענו האי דינא

(ג) דחידוש יותר מהא דאין עד בעל פה מצטרף בעד אחד בכתב

(ב) תשובה

(i) יכול להיות דשניהם בכתב אין מצטרפין

(ii) ואפ"ה לא קא מילף לן מתניתין ההוא דינא

(iii) משום דמשנה עוסקת באופן דלא שייך שניהם בכתב

(iv) כלומר דעוסקת בגוון

(1) דעד א' חתם על שטר הלואה

(2) ועד ב' העיד על פה על מסירה דאותו שטר דנחתם ע"י עד א'

(v) והיינו טעמא דעוסקת בגוון זה

(1) משום

(2) דחידוש גדול הוא דאף באופן זה אין מצטרפין

(3) מטעם דאינו נחוץ לברר לענינו

(4) תוספות – חלק ב'

(א) אגב אורחא יכול להיות

(i) דאמימר דקאמר דעד אחד בפה ועד אחד בכתב מצטרפין

(ii) לא קאמר דמצטרפין אלא באופן זה

(1) כלומר

(א) דעד א' ראשון חתם על שטר הלואה

(ב) ועד אחד שני העיד על פה על מסירה דאותו שטר דנחתם ע"י עד א' ראשון

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) השתא דאמרת

(1) דיכול להיות דלא קאמר אמימר דמצטרפין אלא כגון זה

(ii) תיקשי

(1) אמאי לא מתרצי בגמרא לאמימר

(א) דמשנתנו לאו באופן זה דנה

(ב) והיינו טעמא דמשנה ס"ל דאין מצטרפין

(ב) תירוץ

(i) שלא באופן זה פשיטא דאין מצטרפין אף לאמימר

(ii) ולא איצטריך לה למשנה לאשמעינן ההוא דינא